

MIZSÁK MÁRTA

A LENGYEL BANKKÖZI FIZETÉSI RENDSZER FEJLŐDÉSE ÉS EZ EURÓ BEVEZETÉSÉNEK EGYES KÉRDÉSEI

A fizetési rendszerek kérdése a szolgáltatást igénybevevők számára évtizedeken keresztül valami láthatatlan, az ügyletek szempontjából törődést nem igénylő, biztos dolog volt, ezért kockázati tényezőként sem számított. Ez az állapot az utóbbi 20–30 évben megváltozott, a tranzakciók számának és értékének ugrásszerű megnövekedése és a rendszerek által használt informatikai technológia hihetetlenül gyors fejlődése, a különböző pénzpiacok összefonódása és az ezzel kapcsolatos kockázat felismerése következtében. A fizetési rendszerek hirtelen kerültek a központi bankok és a pénzügyi szektor azon nemzetközi intézményei érdeklődésének homlokterébe, amelyek a pénzügyi rendszer stabilitását hivatottak támogatni. Ebben az időszakban egyrészt felismerték a kockázatot és fenyegetettséget, ami esetleges zavarokhoz vezethet a fizetési rendszerekben, másrészt érzékelték egy biztonságos és hatékony fizetési rendszer működésének jelentőségét a gazdaság fejlődése és a központi bank hatékony működése, eredményes pénzpolitikája szempontjából.

A gazdaság átalakulása a kelet-közép-európai régióban is kikényszerítette a változásokat. Ma már a térség több országában a legkorszerűbb fizetési-elszámolási rendszerek működnek, mind technikai, mind technológiai szempontból. Példaként említendő a magyar valós idejű bruttó elszámolási rendszer (VIBER), amelyben az elsők között valósult meg a PVP-DVP elv.¹

A lengyel fizetési-elszámolási rendszer érdekes saját utat járt be: jelenleg is folynak a rendszerfejlesztések, a viták és annak átgondolása, hogyan kell továbblépni annak érdekében, hogy a csatlakozás az EMU-hoz minél zökkenőmentesebb

1 PVP-DVP elv (payment versus payment – delivery versus payment), a pénz valamint az értékpapírügyle-

tek pénz- és értékpapír-oldali teljesítésének összehangolása.

legyen. Az EU csatlakozást szem előtt tartva érdekes az a vita, amely napjainkban folyik: megfelelnek-e a lengyel fizetési rendszerek a csatlakozási követelményeknek vagy nem? Mindegyik rendszernek, amely részt vesz a fizetési-elszámolási forgalom bonyolításában, meg kell felelnie?

A LENGYEL FIZETÉSI RENDSZER FEJLŐDÉSE AZ UTÓBBI ÉVTIZEDBEN

A lengyel fizetési-elszámolási rendszerről rendszerszemléletben sokáig nem nagyon lehetett beszélni. Nem létezett közgazdasági értelemben vett elszámolóház, illetve nem volt kijelölt központ a bankok között, a szerepet a Lengyel Nemzeti Bank (LNB) sem töltötte be a gyakorlatban. A nyolcvanas évek gazdasági visszaesése csak rontott a helyzeten. A központi bank által működtetett papír alapú elszámolási rendszer „amikor a postán odaér” elven működött, korlátlan hitelkeretek mellett. Az elszámolás több napot, nem egy esetben több hetet vett igénybe. A megbízásokról szóló papír alapú dokumentumok eredeti példányát a kereskedelmi bankok elküldték egymásnak a Lengyel Posta szolgáltatása igénybevételével, a másolatokat pedig az LNB területi fiókjába, ahol végrehajtották a számlákon a dokumentumokon feltüntetett könyvelési műveleteket. A számlák terhelése és jóváírása általában többnapos, többhetes eltéréssel történt. A helyzetet súlyosbította, hogy egy bank több pénzforgalmi számlával is rendelkezhetett a jegybank különböző regionális fiókjában, egységeiben. A papír alapú megbízások gyakorlatilag nem voltak szabványosítva a bankközi forgalomban. A gazdaság élénkülése és a kamatok nö-

vekedése szabályos „forgalmi dugókat” alakított ki, veszélyeztetve a pénzforgalom amúgy is nehéz helyzetét és elkerülhetetlenné tette az elszámolásokban fennálló joghézagok mielőbbi megszüntetését, betömését. 1991-ben 17 bank és az LNB megalapította a Lengyel Elszámolóház Rt.-t (KIR SA) a kis összegű, nagy tömegű elszámolások bonyolítására.

Az első komoly változást az 1992 első felében végrehajtott számlakonsolidáció hozta. Ez azt jelentette, hogy egy banknak Lengyelországban csak egy pénzforgalmi számlája lehet a LNB-nál.

1993–1994 folyamán vezették be – két lépcsőben – az egységes elszámolási szabályzatot. 1993 áprilisában a jegybank elindította az első bruttó valós idejű elszámolási rendszerét (SORB), amelyet kötelező volt használni az összes nála számlát vezető kereskedelmi banknak. A folyamat 1998-ig tartott. Ez a rendszer SORBNET² néven már részben megfelel a modern RTGS³ követelményeknek, azaz a megbízásokat elektronikus úton továbbítják, valós időben, bruttó alapon, az elszámolások pedig visszavonhatatlanok.

2 SORBNET: System Obsługi Rozrachunków Banków w Centrali NBP. A Lengyel Nemzeti Bank által üzemeltetett Bruttó Valós Idejű Elszámolási Rendszer.

3 RTGS: Real Time Gross Settlement System, Valós Idejű Bruttó Elszámolási Rendszer.

A készpénz hányada a kis összegű fizetések esetében még mindig jelentős, de már a kártya is elindult hódító útjára. Az átutalás soha nem volt népszerű fizetési eszköz ebben a körben.

1997-ben megalakult a Lengyel Értékpapír Letétkezelő Rt. (KDPW). A kártya-elszámolásokat a PolCard végzi mintegy 30 bank részére. Az évezredforduló végére egyébiránt 1498 regisztrált bank működött Lengyelországban, melyek közül 1406 szövetkezeti és 92 univerzális.

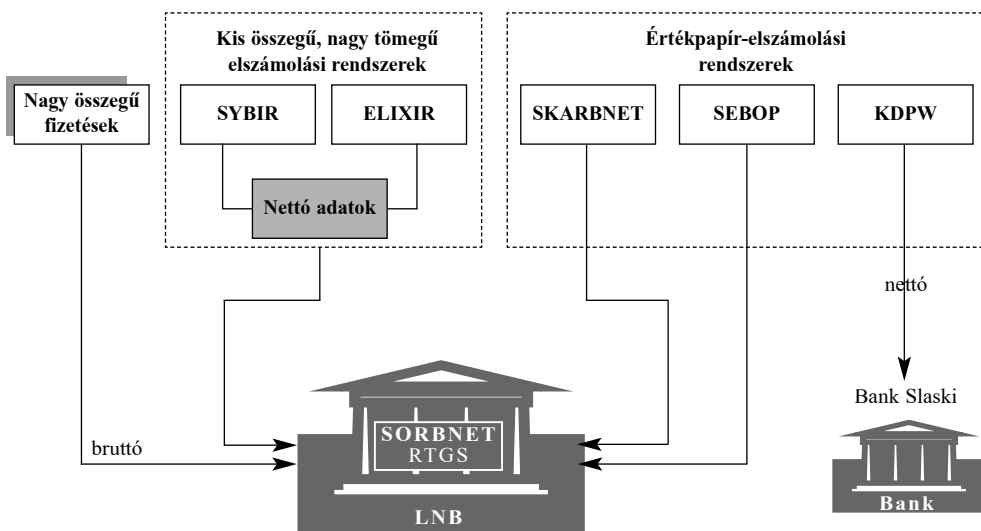
1998. július 1-jén a LNB életre hívta a Fizetési Rendszer Tanácsát, amelynek tagjai a LNB első elnökhelyettese, négy kereskedelmi bank elnökei, valamint a Lengyel Bankszövetség, a Pénzügyminisztérium, a Lengyel Értékpapír Elszámolóház (KDPW), a PolCard, a Lengyel

Posta és a Telebank egy-egy képviselője. A tanács feladata többek között a lengyel fizetési-elszámolási rendszer elemzése, értékelése, ajánlások megfogalmazása az Európai Unió követelményeinek adaptálása révén. A lengyel fizetési-elszámolási rendszer résztvevői kidolgozták 2005-ig szóló fejlődési stratégiáikat, ezek összehangolása jelenleg folyik. Lengyelországban a fizetési rendszerek sajtómegítélése nagyon pozitív. Ezért a valóságos állapot értékelése mély elemzéseket kíván. A megtett út tényleg figyelemreméltó, de a rendszereket nemcsak saját magukhoz kell viszonyítani, hanem az újabb vívmányokhoz és elvárásokhoz is.

Az 1. ábra a fizetési és elszámolási rendszer fő elemeit mutatja.

1. ábra

A lengyel fizetési és elszámolási rendszer fő elemei

Forrás: "Blue Book" Payment systems in countries that have applied for membership of the European Union, ECB August 1999.

⇒ A Lengyel Nemzeti Bank szerepe a fizetési-elszámolási rendszerben.

A lengyel banktörvény alapján az LNB egyrészt elnöki rendeletekben szabályozza a pénzforgalmat és az elszámolási rendszereket, másrészt szolgáltatóként is jelen van a piacon. A LNB vezeti a bankok pénzforgalmi számláját, meghatározó szerepet tölt be a Fizetési Rendszer Tanácsában. A törvény nem hatalmazza fel az LNB-t a fizetési rendszer felügyeletének ellátására, de felelőssé teszi a pénzforgalom megszervezéséért.

Az LNB a törvényben meghatározott szervezetek számára pénzforgalmi számlát vezet, elsősorban a pénz- és elszámolás forgalomban résztvevők bankok és szervezetek részére. Ehhez a tevékenységhez szorosan kapcsolódik a lengyel valósidejű bruttó elszámolási rendszer (SORBNET) létrehozása és üzemeltetése. A SORBNET szoros kapcsolatban van az értékpapír elszámolási rendszerekkel.

A LNB közvetlen résztvevője az Országos Elszámolóháznak, a KIR-nek, amely 16 bank és a LNB kezdeményezése alapján jött létre. A LNB kettős szerepet tölt be a KIR-ben: egyrészt a költségvetési intézmények bankjaként részese a fizetési forgalomnak, másrészt a KIR rendszerben keletkezett nettó egyenlegek végső elszámolása az LNB-ban vezetett számlákon történik.

Az LNB ár- és jutalékképzési gyakorlata közelít az EU előírásához,⁴ amely

szerint a működés egyik fontos feltétele, hogy a szolgáltatás igénybe vevői annak tényleges költségeit fizessék meg.

BANKKÖZI ELSZÁMOLÁSI RENDSZEREK

Lengyelországban mindegyik bank közvetlenül vagy közvetetten csatlakozik a fizetési-elszámolási rendszerhez.

A bankok az elszámolásaikat végezhetik közvetlenül egymás között a megbízások kicserélése útján, az LNB által üzemeltetett SORBNET bankközi elszámolási rendszeren,⁵ vagy a KIR⁶ által üzemeltetett SYBIR (Papír Alapú Banki Elszámoló Rendszer) és ELIXIR(Elektronikus Banki Elszámoló Rendszer) rendszereken.

⇒ SORBNET-rendszer.

A SORBNET-rendszer elődjét 1993-ban indították, majd 1996-ban és 1998-ban korszerűsítették, hogy elérhető legyen elektronikus úton a bankok részére. A rendszer részben teljesíti a valós idejű bruttó elszámolási rendszer kritériumait.

2002 júniusában a SORBNET rendszerben 59 bank vett részt közvetlenül, az átlagos napi tételszám 2000 körül mozgott. A tételek 47 százaléka bankközi művelet elszámolása, 36 százalék az ügyfélmegbízás, 7 százalékot tesz ki a KIR rendszereiből jövő nettó kiegyenlítés és 4,9 százalék a LNB által nyújtott szolgál-

4 „Minimum Common Features for domestic Payment Systems”. Report to the Committee of Governors of the Central Banks of the Member States of the European Economic Community, November 1993.

5 SORBNET-System Obsługi Rachunków Bankowych (bankszámla szolgáltatási rendszer) a NET végződés arra utal, hogy neten, azaz hálózati rendszeren keresztül végzik a szolgáltatást.

6 Krajowa Izba Rozliczeniowa SA Országos Elszámolóház.

tatásokból adódó elszámolás, a többi egyéb technikai tétel.

A SORBNET a „V” elszámolási modellt használja.⁷ A megbízó bank a teljes megbízást továbbítja az LNB-ba, amely a szükséges műveletek elvégzése után továbbítja a kedvezményezett banknak a megbízást a kivonatokkal. A SORBNET működési környezete: X-400 TELBANK hálózat, UNIX környezet és EDIFACT szabványok. A SORBNET bruttó elszámolási elven működik, a megbízásokat valós időben hajtja végre tételes fedezetvizsgálat mellett. A SORBNET naponta háromszor fogad egyenleg-elszámolókat a KIR-től. A SORBNET része az értékpapír-elszámolási rendszernek.

A SORBNET-et 2002 végéig állítják át az új költségelszámolási rendszerre, amely már megfelel az uniós követelményeknek: a jutalékok fedezni fogják a működési költségeket.

⇒ KIR által üzemeltetett rendszerek.

A KIR, az Országos Elszámolóház a bankok és az LNB közös vállalata az ügyféltételek elszámolására. A KIR-en belül jelenleg két rendszer működik: a papír alapú SYBIR és az elektronikus ELIXIR. Mind a két rendszer nettó elven működik. A KIR résztvevői egyben a SORBNET rendszer résztvevői is, és rendelkeznek pénzforgalmi számlával az LNB-nél. Napi három menetben számítják ki a rendszerek a résztvevők pozícióját a benyújtott jóváírások és ter-

helések alapján. Ezek a pozíciók a SORBNET rendszerben kerülnek kiegyenlítésre.

A KIR jelenleg 17 regionális egységgel rendelkezik. Ezeknek a szerepe elég érdekes. Ugyanis több banknak még mindig nincs egységes számlavezető és pozícióvezető rendszere Lengyelországban. Ezek a napi likviditásuk meghatározásában támaszkodnak a KIR regionális egységeire: innen kapják folyamatosan az információkat a belföldi pozíciójuk alakulásáról.

Jelenleg 59 bank körülbelül 2200 fiókja szállítja az adatait különböző formában a KIR hálózatába.

1. SYBIR elszámolási rendszer

A SYBIR-rendszer 1993 óta működő papír alapú nettó elszámolási rendszer. A nap folyamán papíron és adathordozókon beérkező megbízásokat szétválogatják terhelésekre és jóváírásokra. Ezeket továbbítják a varsói központba. Az elszámolási ciklus lebonyolítása után kezdődik a papírok fizikai szállítása a KIR saját eszközein a régiókon belül és a Lengyel Posta segítségével a régiók között, ami naponta 229 kijelölt útvonalon 50 ezer kilométert jelent. Egy elszámolási ciklus 2 munkanapot vesz igénybe.

A rendszer jelentősége az utóbbi években csökken, komoly viták folynak a résztvevők között a fenntartásáról. Míg 1998-ban a KIR forgalmának 84,5 százalékat a SYBIR bonyolította, 2002-re az arány 25 százalékra csökkent a tételszám tekintetében, értékben kifejezve pedig 41,6 százalékról 4,2 százalékra. A SYBIR mellett a kisméretű, kevésbé gépesített

⁷ A magyar VIBER az „Y” elszámolási modellt valósította meg.

bankok érvelnek és próbálják a rendszer leállításának a határidejét kitolni; jelenleg ez a határidő 2004. január 1. Az érvek között az is szerepel, hogy ez az elektronikus alapon működő ELIXIR rendszer biztonsági tartaléka.

2. ELIXIR elszámolási rendszer

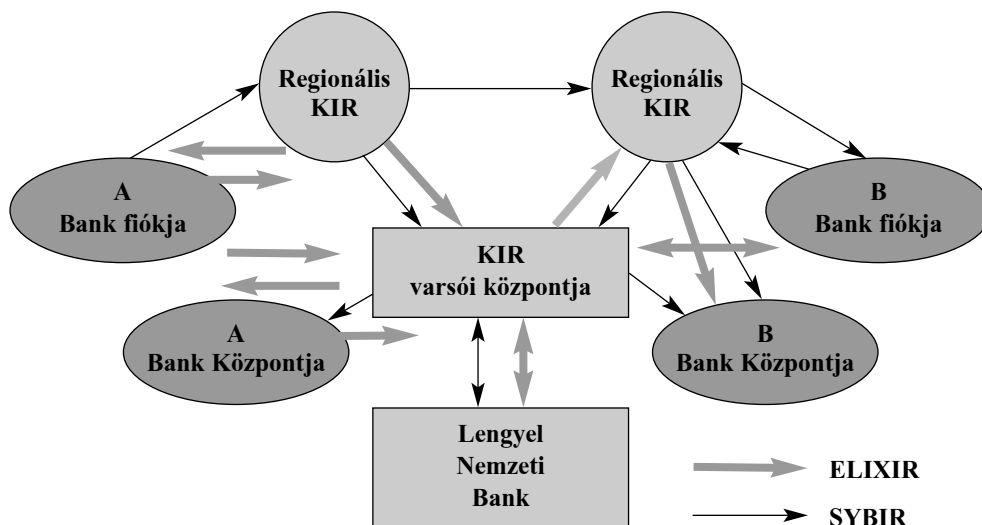
Az ELIXIR rendszer 1994 óta működik teljesen elektronikus alapon. Ez is nettó alapú elszámolási rendszer, jelenleg három

elszámolási ciklussal működik. A bankoknak lehetőségük van bármikor lekérdezni a pozíciójukat. A rendszeren belüli elszámolás aznap megtörténik. Az elektronikus tranzakciók folyamatosan szorítják ki a papíralapú tranzakciókat. Az ELIXIR nagy tömegű, kis összegű megbízásokat bonyolít le. Saját fejlesztésű rendszer, a jövőben a jelenlegihez hasonló szerepet szánunk neki.

A rendszerek felépítését a 2. ábra mutatja be.

2. ábra

A SYBIR és ELIXIR felépítése A KIR decentralizált alrendszerei

Forrás: Bankowe ABC Nr. 70, Marzec 2001 alapján.

ALKALMAZOTT FIZETÉSI-ELSZÁMOLÁSI MÓDOK

⇒ **Készpénzes fizetések.**

A készpénzes fizetések aránya és összértéke a fizetési forgalomban még mindig nagyon magas, bár csak becslést adnak rendelkezésre. A bankszámlák állományának növekedése és a kártyaelfogadó helyek száma, valamint a tranzakciók száma alapján a kiskereskedelmi forgalomban még mindig ez a domináns fizetőeszköz. A bankszámla egyelőre nem tölti be az elvárt szerepét: sok kifizetés (nyugdíj, ösztöndíj, fizetés stb.) készpénzben bonyolódik. A készpénzes tranzakciók aránya messze meghaladja az EU-n belül becslést átlagot. A szakértők véleménye szerint a bankjegykiadó automaták számának növelése sokat fog javítani a jelenlegi helyzeten.

⇒ **Készpénz nélküli fizetési módok.**

A rendelkezések előírják a gazdasági tevékenység résztvevőinek a készpénz nélküli fizetési mód használatát arra az esetre, ha a megbízás értéke meghaladja a 3000 eurót, valamint ha a havi forgalom értéke két gazdálkodó egység között meghaladja a havi 10 000 eurót, akkor a kötelezettség már 1000 euró esetében is fennáll. A készpénz nélküli megbízások három fajtáját használják a lengyel fizetési rendszerben: az átutalási megbízást, az elszámolási csekket és a terhelési megbízást.

Lengyelországban – Magyarországhoz hasonlóan – nem fejlődött ki a csekkrendszer. Az úgynevezett készpénzfel-

vételi csekk nem felel meg a csekk definíciójának, kizárólag készpénz felvételére használják mind a Lengyel Posta, mind a bankok hálózatában. Az elszámolási csekk és a készpénzforgalmi csekk a magyar fogalmak szerinti utalványnak felel meg.

A kártyarendszer dinamikus fejlődésnek indult 1994-ben, és rá öt évre a kártyabirtokosok száma a hetvenszeresére nőtt. Kialakult a kártyaelszámolási rendszer is. Mindemellett a kártyával bonyolított forgalom részesedése a pénzforgalomban még mindig nem túl magas.

Az érdekelt felek kölcsönösen megegyezhetnek a bankjaikon keresztül fizetési kártyák használatában. Dinamikusan nő a virtuális kártyahasználat az internetes vásárlások rendkívüli népszerűsége következtében. Egyre kedveltebbek a home banking és internetes bankolási lehetőségek.

A terhelési megbízások az alátámasztó dokumentációk egyidejű mellékelésével küldendők teljesítésre.

Bonyolultabb fizetési módok, mint az akkreditív és beszedési megbízás, nincsenek használatban.

AZ EU KÖVETELMÉNYEKNEK TÖRTÉNŐ MEGFELELÉSHEZ SZÜKSÉGES LÉPÉSEK

A lengyel fizetési-elszámolási rendszer az utóbbi tíz évben a gazdasági, piaci reformsorozat eredményeként jött létre. Ebben az időben gyorsan változtak az elvárások, a módszerek, amelyekben a vezető szerep a készpénz nélküli fizetés módoké lett. Lerövidült a fizetési folyamat, meg-

szűnt az úton lévő tételek véget nem érő áradata, konszolidált számlavezetési rendszer alakult ki.

A vitaanyagokból arra lehet következtetni, hogy a különböző rendszerekkel kapcsolatos elképzelések elég eltérőek: például mindegyik rendszernek meg kell-e felelni az EU követelményeknek, vagy csak a TARGET-hez közvetlenül csatlakozónak. Vegyük sorra a rendszereket!

A KIR által üzemeltetett rendszerek **európai viszonylatban a legrövidebb** nyitvatartási idővel üzemelnek, amin a szakértők szerint változtatni kell.

A KIR által üzemeltetett rendszerek nettó elszámolású rendszerek. Ezekre, ha kívülről szemléljük, vonatkoznak a Lamfalussy-kritériumok.⁸ Egyes vélemények szerint a KIR rendszerei nem nemzetközi rendszerek, a csatlakozás után is lengyel belső rendszerek maradnak. Ezért nem fognak a kritériumok rájuk közvetlenül vonatkozni (lásd *Tadeusz Ożlakowski* [2001]). A KIR rendszerei nem minden esetben felelnek meg a kritériumoknak. A SYBIR rendszert 2004-ben tervezik megszüntetni, így csak az ELIXIR-t érdemes vizsgálni. Az ELIXIR nem teljes mértékben felel meg a III. és IV. kritériumnak. Vizsgáljuk a IV: kritériumot, amely azt fogalmazza meg, hogy „a multilaterális nettó elszámolású rendszereknek minimálisan biztosítaniuk kell, hogy a napi elszámolások időben befejeződjenek még akkor is, hogyha a legnagyobb nettó pozícióval rendelkező résztvevő nem képes teljesíteni”.

A IV. kritérium a nemteljesítés miatt bekövetkező „dominó effektust” hivatott kizárni., ami az ELIXIR-ben annak ellenére bekövetkezhet, hogy 2002. január 1-jétől csak 1 millió zloty alatti értékek számolhatóak el a nettó rendszerekben.

A fizetési-elszámolási rendszer fejlődésének sarokköve lett a SORBNET rendszer, amelyet a lengyel szakértők az EU csatlakozás alapjának tekintenek. Ez lesz a TARGET lengyel alkotó eleme. A SORBNET-nek meg kell felelnie a két alapdokumentum előírásainak.⁹ A „Minimum Common Features” 10 alapelvet határozott meg, amelyek minimális követelmények egy részének a SORBNET már megfelel. A megoldandó feladatok között említésre méltó a kockázatok csökkentésére vonatkozó előírások átvezetése a rendszeren, amely lehetővé teszi a kockázatok kezelését. Például: a nagy összegű ügyfeltételek kezelése, ami 2003. január 1-jétől megvalósult, vagy a jegybanki kötelező tartalék felhasználásának lehetősége az elszámolások területén, sorkezelői rendszer kialakítása (sorlebontó algoritmus beépítése), technikai, napközbeni hitelfacilitás bevezetése állampapír fedezet mellett. Továbbá említhető még a „0” óra elve, ami azt jelenti, hogy egy megkezdett elszámolási ciklust egy napon belül be kell fejezni.

A rendszerkockázati szempontok felvetik az elszámolási eredmény érintetlen-

⁸ Report of the Committee on Interbank Netting Schemes of the Central Banks of the Group of Ten Countries. BIS, November 1990

⁹ Ezek: Minimum Common Features for domestic Payment Systems”. Report to the Committee of Governors of the Central Banks of the Member States of the European Economic Community, November 1993, valamint a Core Principles for Systemically Important Payment Systems, BIS, Basel 2001

sége kérdésének átvezetését a lengyel gyakorlatba is, ami a csőd esetén kivonja az elszámolási rendszerben keletkezett kompenzációs egyenleget az eljárás alól.¹⁰

A lengyel fizetési rendszerekre vonatkozóan jelenleg nincs rendelet vagy más szabály, amely alapján a többoldalú nettósítás végrehajtható.

Az említett feladatok logikájuk miatt nem képezik vita tárgyát. A megkérdezett szakértők nagy része a fizetési rendszer csatlakoztatását minél későbbi időpontra tenné. Az érveik között szerepel, hogy a TARGET a jelenlegi formájában túl drága és nehézkes, ezért több átalakuláson átmegy még. Ugyanis 2002 októberében az Európai Központi Bank felkérte, egyelőre még nem hivatalosan, a GMU fizetési rendszereinek résztvevőit, hogy konszolidálják a fizetési-elszámolási gyakorlatukat, és szüntessék be azt, hogy a GMU országai közötti fizetéseket „határon túli” fizetéseknak tekintik. Ez egy hosszabb feladat lesz a bankok részére, amit a lengyel fizetési rendszer szakértői kívárnának.

Vita az üzenetközvetítő rendszer körül is folyik: a SORBNET saját fejlesztés, míg a TARGET és a hozzá kapcsolódó rendszerek a SWIFT.¹¹ adatátviteli rendszert használják.

Véleményem szerint itt nem érdemes kivárni, mert ez nem fog változni, ugyanis a jelenlegi GMU-ban működő 40 fizetési-elszámolási rendszerből 36 SWIFT adatátviteli rendszeren működik, beleértve a TARGET-et is.

A funkcionális változtatásokat abban a tudatban kell végrehajtani, hogy elképzelhető: a jelenlegi TARGET-rendszer is komoly változáson fog keresztül menni az elkövetkezendő években, azonban a fizetési alapmodellt valószínűleg nem változtatják meg.

A csatlakozási tárgyalások lezárása után és az euró gyors bevezetéséről szóló vélemények alapján az is előfordulhat, hogy ennek érdekében gyors ütemben egy új fizetési-elszámolási rendszert kell kiépíteni Lengyelországban, amely képes azonnal kapcsolódni a TARGET-hez. Elgondolkodtató, hogy az utóbbi időben az EU országaiban egyre több figyelmet szentelnek annak, hogy a **kis összegű, nagy tömegű megbízásokat bonyolító rendszerek megfelelnek-e a nemzetközi ajánlásoknak**. Ha a gondolatok folytatjuk, K. Senderowicz szerint, eljutunk ahhoz, hogy a KIR által üzemeltetett rendszereknek – elsősorban az ELIXIR-nek – is ebben az irányba kell fejlődni. Ez a lengyel fizetési-elszámolási rendszer teljes átalakítását jelenti.

10 Az Európai Parlament és Tanács 1998. május 19-i 98/26 direktívája.

11 SWIFT-bankok által kifejlesztett és használt közvetítő rendszer, amely alkalmas fizetések és banki levelezések továbbítására: Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication).

IRODALOM

1. "Blue Book". Payment systems in countries that have applied for membership of the European Union, ECB, August 1999.
2. Minimum Common Features for domestic Payment Systems. Report to the Committee of Governors of the Central Banks of the Member States of the European Economic Community, November 1993.
3. Report of the Committee on Interbank Netting Schemes of the Central Banks of the Group of Ten Countries. BIS, November 1990.
4. Tadeusz Ojłakowski: System rozliczeń międzybankowych – Krajowa Izba Rozliczeniowa SA. Bankowe ABC Nr. 70, *Bank i Kredyt*, Marzec 2001.
5. Informacja o rozliczeniach pieniężnych i rozrachunkach międzybankowych w II kwartale 2002 r. NBP,DSP, Sierpień 2002 r.
6. Core Principles for Systemically Important Payment Systems, BIS, Basel 2001.
7. Krzysztof Freliszek: Systemy rozliczeniowe KIR SA-konieczność ewolucji w kierunku zapewnienia gwarancji rozrachunku. *Bank i Kredyt* 4/2002.
8. Krzysztof Senderowicz: Wymogi Unii Europejskiej oraz standardy międzynarodowe i ich wpływ na rozwój systemów płatności w Polsce.
9. Karol Lutkowski Problemy polityki kursowej na drodze Polski do członkostwa w Unii Europejskiej i Unii Gospodarczej i Walutowej. *Bank i Kredyt* 5/2002.
10. www.kir.com.pl.
11. www.nbp.pl

Köszönetet szeretnék mondani ANDRZEJ WOLSKI úrnak, a Lengyel Bankszövetség főosztályvezetőjének, aki a legfrissebb információs anyagokat a rendelkezésemre bocsátotta.